

Manifest:

Slimme subsidies voor biodiversiteit en toekomstbestendige landbouw

Maak financiering van de landbouw natuurpositief, beloon boeren die duurzamer werken en bevorder transparantie en samenwerking. Dat is de kern van de oproep van 14 organisaties aan overheden om financieringsvormen die de biodiversiteit schaden om te bouwen.

Publieke middelen sturen keuzes en gedrag. Wat we financieren groeit, letterlijk. Subsidies bepalen mede hoe onze landbouw eruit ziet, wat en hoe er geproduceerd wordt en welke impact dat heeft op natuur, klimaat en gezondheid. Juist daarom moeten we zorgvuldig omgaan met financiële prikkels. Een gezonde landbouw kan niet zonder een gezonde natuur. Toch investeren we in Nederland jaarlijks miljarden euro's in landbouwsubsidies die de natuur en biodiversiteit ondermijnen. Dat is inefficiënt, schadelijk en niet houdbaar.

In 2023 werd wereldwijd ruim \$2.700 miljard besteed aan subsidies die schadelijk zijn voor biodiversiteit – dat is 2,5% van het wereldwijde BBP. Ruim \$610 miljard daarvan ging naar de landbouw. Ook in Europa is het beeld verontrustend: jaarlijks wordt er naar schatting €34 tot 48 miljard aan biodiversiteitsschadelijke subsidies verstrekt, terwijl het jaarlijkse tekort aan natuurbudget in de EU €18 miljard bedraagt. Ter vergelijking: het totale EU-budget voor natuurherstel, soortenbescherming en Natura 2000 bedroeg in 2022 ongeveer €25 miljard.

In Nederland is de situatie niet anders. Uit recent onderzoek blijkt dat er jaarlijks minstens €1,09 miljard aan landbouwsubsidies wordt uitgekeerd die zeer waarschijnlijk schadelijk zijn voor biodiversiteit¹. De grootste posten zijn de GLB-basisbetaling (€447 miljoen) en voorlichtings- en afzetbevorderingsacties (€186 miljoen). Ondanks goede bedoelingen versterken deze regelingen schaalvergroting en intensivering, en stimuleren ze de productie van dierlijke eiwitten – met alle gevolgen van dien voor stikstof, klimaat en natuur. Een concreet voorbeeld is de GLB-steun (onderdeel van de basisbetaling) die middels de hectarepremie voor een groot deel bij de intensieve melkveehouderij terechtkomt.

Intensief beheer leidt tot verdwijning van kruidenrijk grasland en achteruitgang van insecten en weidevogels. Na 1960 zijn de populaties van weidevogels, akkervogels, vogels van erf en struweel in Nederland met gemiddeld meer dan 70% afgenomen. Insectenpopulaties zijn over de afgelopen 20–25 jaar met gemiddeld 60% afgenomen.

¹ Welke typen subsidies worden meegenomen, verschilt per studie. De meeste onderzoeken kijken naar directe en indirecte subsidies. Dit is in lijn met de scope van de OESO en de conceptmethodologie van de Europese Unie rondom het identificeren van Environmentally Harmful Subsidies.

Tegelijkertijd toont onderzoek dat meer dan 80% van de Europese landbouwsubsidies naar dierlijke eiwitten gaat. In Nederland werd €28,7 miljoen aan plantaardige alternatieven besteed tegenover €2 miljard subsidies aan vlees en zuivel. Dat is 71 keer zoveel. Dit terwijl dierlijke eiwitten zowel in productie als in consumptie vele malen schadelijker zijn voor mens en natuur dan plantaardige.

Deze scheve balans is het gevolg van verouderde financiële spelregels passend bij een landbouwsysteem zoals dat net na de Tweede Wereldoorlog werd opgebouwd, waarin de invloed op de natuur en het klimaat nog niet werd meegenomen. Boeren krijgen op basis van deze verouderde spelregels weinig prikkels voor duurzame keuzes, terwijl publieke middelen schaars zijn. En grote agrobedrijven profiteren aanzienlijk van het bestaande systeem. Het goede nieuws: dat kunnen we veranderen.

Daarom roepen wij de overheid en politieke partijen op om:

1. De omslag te maken naar “natuur-positieve” financiering.
 - Herzie subsidies (voor de landbouw, maar ook breder (bijv. fossiele subsidies)) systematisch op hun effecten voor biodiversiteit, met oog voor andere negatieve maatschappelijke effecten (waterkwaliteit, klimaat, stikstof, bodem en dierenwelzijn).
 - Bouw schadelijke instrumenten af en investeer in herstel, bodemzorg, en landschapsbeheer.
2. Boeren die vooroplopen in duurzaamheid eerlijk te belonen.
 - Beloon ecosysteemdiensten en innovatieve, natuurinclusieve landbouwmethoden.
 - Voorkom dat generieke steun schaalvergroting, intensivering en hoge externe kosten stimuleert.
3. Transparantie en samenwerking centraal te stellen.
 - Maak effecten van subsidies meetbaar en inzichtelijk.
 - Betrek boeren, burgers, natuur- en milieuorganisaties, wetenschappers, financiers en overheden bij het herontwerpen van beleid.

Nederland heeft zich gecommitteerd aan het Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework en moet uiterlijk in 2025 het beleid op schadelijke prikkels hebben geëvalueerd. We hebben geen tijd te verliezen. Om een goede landbouwpositie te behouden moeten de financiële spelregels in Nederland veranderen. Het ombuigen van schadelijke subsidies is geen kostenpost, maar een kans: voor natuur, klimaat, voor de landbouw, en voor de generaties na ons.



Stichting Transitiecoalitie Voedsel



IUCN NL



Natuur & Milieu



MVO Nederland



SoortenNL



Natuur en Milieufederaties



LandschappenNL



TAPP Coalitie



Robin Food Coalition



Food Rise



Greenpeace Nederland



Impact Hub



Avalon



BoereGoed

Bronnen:

- Wageningen Environmental Research (WUR) (2018). Achteruitgang insectenpopulaties in Nederland – trends, oorzaken en kennislacunes.
<https://edepot.wur.nl/467505>
- Institute for European Environmental Policy (IEEP) (2023). Exploring policy options for funding nature restoration in the next MFF. IEEP AISBL.
<https://ieep.eu/publications/exploring-policy-options-for-funding-nature-restoration-in-the-next-mff/>
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) (2023). Quickscan LNV-instrumentarium op natuur en biodiversiteit. Rapport juni 2023.
<https://www.rvo.nl/sites/default/files/2023-07/Quickscan-LNV-instrumentarium-op-natuur-en-biodiversiteit.pdf>
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) (2023). Bijlage bij Quickscan – Factsheets instrumenten.
<https://www.rvo.nl/sites/default/files/2023-07/Quickscan-LNV-instrumentarium-op-natuur-en-biodiversiteit-bijlage-factsheets.pdf>
- CE Delft (2024). Assessing biodiversity effects of public financial incentives. A methodology for the Dutch government
<https://ce.nl/publicaties/assessing-biodiversity-effects-of-public-financial-incentives/>
- De Natuurverdubbelers (2024). Voor biodiversiteit schadelijke landbouw- en voedselsubsidies.
https://www.natuurverdubbelers.nl/case_study/voor-biodiversiteit-schadelijke-landbouw-en-voedselsubsidies/
- Centraal Bureau voor de Statistiek / PBL / RIVM / WUR via CLO (2025). Trend van boerenlandvogels, 1915–2024.
<https://www.clo.nl/indicatoren/nl1416>